

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston kulttuuripoliittiseksi selonteoksi

Visio

Visio on kulttuuripoliittinen tavoitetilä 2040-luvulla: 2040-luvulla kulttuuri on Suomea vahvistava ja yhdistävä voima, joka inspiroi rakentamaan kestävämpää, elinvoimaisempaa ja inhimillisempää tulevaisuutta. Onnistuneen kulttuuri- ja elinkeinopolitiikan seurauksena ihmisten kokema osallisuus ja merkityksellisyys tuottavat laaja-alaista sivistystä, hyvinvointia sekä yhteiskunnallista ja taloudellista arvoa. Visio löytyy selontekoluonnoksen sivulta 19.

Kannatatteko kulttuuripoliittisen selonteon visiota?

Kyllä / En. Jos ette, kuvailkaa mahdolliset muutostarpeet.

- Kyllä**
- En

Mahdolliset muutostarpeet.

Tavoitteet

Pitkän aikavälin kulttuuripolitiikka Suomessa perustuu neljään tavoitteeseen:

1. Kulttuuri on muutosvoima
2. Kulttuurin tekijät ja sisällöt avainasemassa
3. Kulttuuri on jokaisenoikeus
4. Kansainvälinen vaikuttavuus syntyy kulttuurista

Tavoitteet ja niiden kuvaukset löytyvät tarkemmin selontekoluonnoksen sivulta 19-20.

Kannatatteko kulttuuripoliittisen selonteon neljää tavoitetta?

- **Kyllä**, tavoitteet vastaavat omaa näkemystäni
- En, tavoitteet eivät vastaa omaa näkemystäni

Jos vastasitte en, kuvaillkaa tiiviisti mahdolliset muutostarpeet.

Toimenpide-ehdotukset

Selontekoluonnoksessa ehdotetaan yhdeksää toimenpidekokonaisuutta. Toimenpiteet tavoitteisiin pääsemiseksi kuvailuineen löytyvät selontekoluonnoksen sivuilta 21-31.

Tässä on lueteltu yhdeksän toimenpidekokonaisuutta. Mitkä raportin toimenpide-ehdotuksista ovat mielestänne kaikkein tärkeimmät ja kiireellisimmät toteuttaa? Valitse ensin haluamasi toimenpidekokonaisuus ja kirjoita sen jälkeen haluamasi toimenpide-ehdotukset alla olevaan tilaan. Valitse yhteensä enintään viisi (5).

- **Kulttuurin perusta tulevaisuuskestäväksi**
Medialukutaidon ja digitaalisen informaation lukutaidon vahvistaminen,
Kulttuurialaa koskevan tietoperustan vahvistaminen
Rahoituslähteiden monipuolisuuden kehittämien
- **Kulttuurin tekijät avainasemassa**
Varmistetaan eri taiteenalojen tasapuolinen kohtelu valtionrahoituksessa
Kirja-alan selvitys ja kansallinen toimenpideohjelma
Kulttuurin tekijöiden asemaa parantavat keinot
Apurahatulon sisällyttäminen yhdistelmävakuutukseen
- Pitkäjänteistä ja monialaista kulttuuripolitiikkaa
- Uudistumisen, kestävyiden ja kasvun mahdollistaminen
- Yhteistyön ja osallisuuden voima
- Yhteinen linja politiikassa

- **Kulttuurin kukoistava toimintaympäristö**
Tekijänoikeuslainsäädännön kehittäminen
Tekijänoikeuksien huomioon ottaminen tekoälyä kehitettäessä
- Kansainvälistyvä kulttuuri
- Lisää luovuutta: kulttuuri yhteiskunnallisena ja taloudellisena muutosvoimana

Oma roolinne tulevassa toimeenpanossa

Millaisena näette oman tai edustamanne tahon roolin kulttuuripoliittisenselonteon toimeenpanossa?

Olemme mielellämme mukana kirja-alaa koskevassa selvityksessä sekä sen pohjalta laadittavassa kansallisessa toimenpideohjelmassa.

Tiivistelmä näkemyksistänne

Mahdolliset muut kulttuuripoliittista selontekoa koskevat huomionne.

Tähän voitte kirjoittaa mahdolliset muut kulttuuripoliittista selontekoa koskevat huomionne.

Suomen tietokirjailijat ry on Suomen suurin kirjailijajärjestö, joka edustaa yli 3 300 tieto- ja oppikirjailijaa. Yhdistys edistää suomalaista tieto- ja oppikirjallisuutta, valvoo tieto- ja oppikirjailijoiden tekijänoikeudellisia ja taloudellisia etuja, tukee tietoteosten kirjoittajia sekä edistää jäsentensä ammattitaitoa ja -etiikkaa.

Selonteossa käytetään rinnakkain termejä kulttuuri, taide ja luovat alat. Termien käytössä on oltava tarkkana, että ne eivät ole poissulkevia. Esimerkiksi kirjallisuudesta puhuttaessa käytetään selonteossa monessa kohdassa termiä taide. On varmistettava, että termi taide sisältää tässä kaikki kirjallisuuden lajit, koska joissakin yhteyksissä on katsottu, että taide sisältää vain kaunokirjallisuuden. Jos näin ei ole, on käytettävä taiteen sijasta muuta termiä, kuten kirjallisuus tai luova työ. On tärkeää, että huolimattomalla terminologialla ei suljeta jotain tekijäryhmää pois.

Esimerkiksi:

s. 25 ”Mukana uudistumisessa ovat kaikki taiteen alat. Kirja-alasta tehdään lisäksi laajempi selvitys...” > taiteen alat johtaa tässä harhaan, pitäisi käyttää termiä kulttuuri tai luova-ala taikka sitten todeta, että myös tietokirjallisuus luetaan tässä taiteen alaan.

s. 47 Tapausesimerkki: kirjallisuus ”Kirjallisuuden kentän haasteet liittyvät kirjanmyynnin laskuun, taiteilijoiden tulonmuodostukseen ja lukemisen ...” > puhutaan kirjallisuudesta ja

taitelijoista eli tarkoitetaanko pelkästään kaunokirjailijoita? Kirjallisuus sisältää myös tietokirjallisuuden, joten pitäisi käyttää ilmaisua kirjailija.

Suomen tietokirjailijat ry ja Suomen Kirjailijaliitto ry tekivät yhteisen tulotutkimuksen vuonna 2023. Siitä selvisi, että tietokirjailijoiden mediaanitulo kirjallisesta työstä on laskenut 45 % ja kaunokirjailijoiden vastaavasti 25 %. Kirjailijoiden tulonmuodostuksen ongelmat koskettavat siis myös erityisesti tietokirjailijoita.

Tämä terminologian sekavuus leimaa koko selontekoa ja monessa kohdin jää epäselväksi, puhutaanko ainoastaan kaunokirjallisuudesta vai luetaanko tietokirjallisuus mukaan kirjallisuuteen, jolloin pitäisi puhua taiteilijoiden sijaan kirjallisuuden tekijöistä.

Valtion tuki kirjallisuuden tekijöille jakautuu niin, että kaunokirjallisuuteen jaetaan noin 5 miljoonaa ja tietokirjallisuuteen 0,5 miljoonaa euroa (Selvitys tiedonjulkistamisen apurahoista 2019-2021, Vastuullisen tieteen julkaisuja 5/2023 s. 32). Monessa kohdin selontekoa tuodaan esiin taitelijoiden taiteilija-apurahat ja koko selonteosta jää uupumaan se, että tietokirjailijoille ei ole tarjolla lainkaan pitkiä taitelija-apurahoja (1v, 3v tai 5 v) eikä taiteilijaeläkkeitä. Tietokirjailijoiden taustat ovat hyvin erilaisia. Monella tietokirjailijalla on ns. päätyö, mutta viimeisimmän jäsenkyselymme mukaan 20 % työkäisistä tietokirjailijoista on päätoimisia. Lukumääräisesti siis päätoimisia tietokirjailijoita on Suomessa enemmän kuin päätoimisia kaunokirjailijoita. Tätäkin vasten tietokirjailijoita koskeva apurahoitus on täysin riittämätön. Selonteon s. 13 oleva toteamus siitä, että nykyiset taiteen ja kulttuurin tukijärjestelmät toimivat varsin hyvin, on paikkansa pitämätön ja tietokirjailijoita vähättelevä.

Selonteon s. 28 käsitellään työnantajan työntekijöille tarjoamia kulttuurietuuksia. Olisi tärkeää laajentaa virikeseteleiden käyttö koskemaan myös kirjallisuuden ostamista. Nyt selonteossa esitetään virikeseteleiden käytön laajentamista koskemaan ainoastaan yleisiä saunoja.

On erityisen ilahduttavaa, että kirja-alasta ollaan tekemässä erillistä selvitystä ja sen pohjalta toimenpideohjelmaa. Selvityksen tulee kattaa kaikki kirjallisuuden lajit. Olemme mielellämme mukana tässä selvityksessä ja toimenpideohjelman laadinnassa.

Kirja-alan järjestöt ovat esittäneet, että Suomeen laaditaan historian ensimmäinen Kirjallisuuspoliittinen ohjelma. Siinä esitettiin käsiteltäväksi seuraavia asiakokonaisuuksia: Kirjallisuus osana yhteiskuntaa, Kirjallisuuden tuotanto ja jakelu, Kirjailijoiden ja kääntäjien toimeentulo sekä Viennin edistäminen. Nämä asiakokonaisuudet olisi hyvä sisällyttää nyt laadittavaan kirja-alan selvitykseen.

Kirjallisuuden vaikutus suomalaiseen kulttuuriin ja merkitys yhteiskunnan sivistyksen ja kehityksen perustana on aina ollut voimakas. Kirja-ala on merkittävä luovan alan työllistäjä, lukutaidon edistäjä ja osaamistason kehittäjä. Kirja-alalla on paljon käyttämätöntä vientipotentiaalia ja annettavaa Suomen maakuvulle. Tämä käy ilmi vertailtaessa kirjallisuuden ulkomaankaupan lukuja pohjoismaisten naapureidemme vastaaviin lukuihin.

Mainituista syistä valtiovallan tulisi tulevaisuudessa johtaa kirjallisuuspolitiikkaa strategisesti ja kokonaisvaltaisesti. Näin varmistetaan, että resursointi lukemisen edistämisen, kirjallisuuden tekijöiden toimeentulon tukemisen, viennin edistämisen ja tuotannon tukemisen välillä toteutetaan tehokkaimmalla mahdollisella tavalla.

Helsingissä 14.10.2024

Timo Tossavainen
Puheenjohtaja
Suomen tietokirjailijat ry

Sanna Haanpää
Toiminnanjohtaja
Suomen tietokirjailijat ry